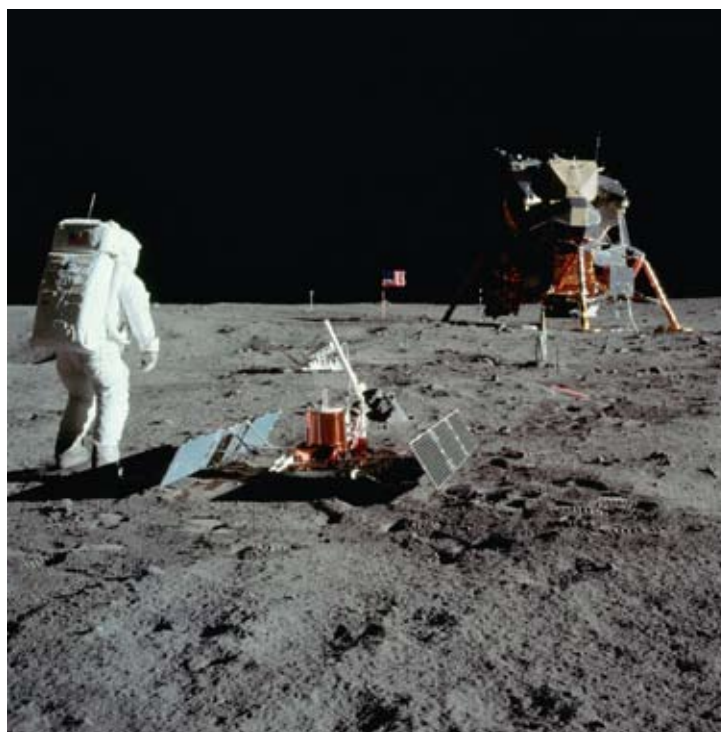

Kai sutemsta

Giedrą naktį danguje dažnai matome Mėnulį, o aplinkui – daugybę žvaigždžių. Mėnulyje nėra nei oro, nei vandens. Jame nėra gyvybės. Bet Mėnulyje, vieninteliame dangaus kūne, prieš daugiau kaip keturiasdešimt metų pirmą kartą pabuvojo žmonės.

Kodėl kosmonautai skrenda į Mėnulį?

Kai danguje nesimato Mėnulio, naktis yra tamsi. Tokioje tamsoje žmogus sunkiai ką nors įžiūri.

Tamsa baugina, nors pati savaime ji nėra pavojinga. Žmogui kyla baimė dėl nežinios, kas yra aplink jį. Tamsoje einant miško taku galima nepastebėti duobės ar užkliūti už nukritusios šakos. Kai tamsu, einame įtempę klausą ir atkišę į priekį rankas, kad užčiuoptume kelyje atsiradusią kliūtį. Tamsos baimė nėra blogas dalykas, jos nereikia gėdytis. Ji priverčia žmogų labiau saugotis.

Tamsa gali pasinaudoti negeri žmonės, pavyzdžiui, kai nori prasmukti pro mūsų valstybės sieną. Gerai, kad pasieniečiai turi naktinius žvalgymo prietaisus, todėl juos greitai sugauna.

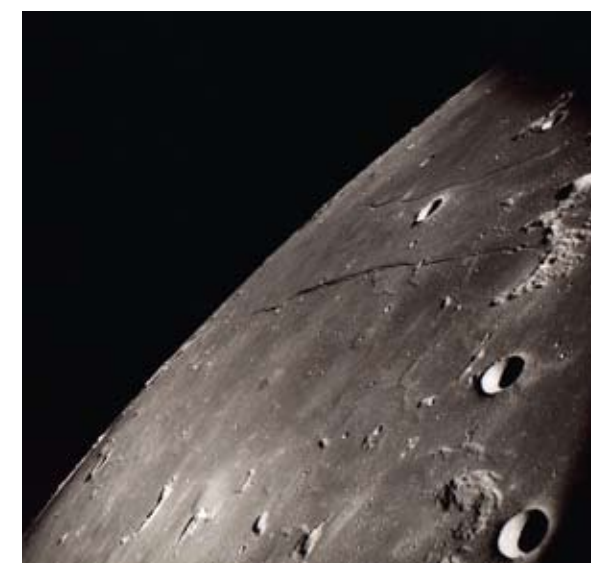

- Kas tai yra vasaros laikas?
- Kada jis įvedamas, kada atšaukiamas?
- Kuo naudinga ar nenaudinga įvesti vasaros laiką?

Jei nori pamatyti tikrą tamsą, turi išvažiuoti iš miesto. Tamsoje lengviau stebėti švytinčius dangaus kūnus. Molėtų astronomijos observatorija, Lietuvos etnokosmologijos muziejus kuriuose naktį žvalgomasi po žvaigždėtą dangų, įsikūrę kaimo vietovėje. Prie observatorijos važiuojančių vairuotojų netgi prašoma neįjungti tolimųjų automobilio šviesų.

Teleskopas

Mėnulio paviršius

Mėnulis, judėdamas apie Žemę, Saulės apšviečiamas nevienodai. Mėnulio fazė, kai Mėnulis būna tarp Žemės ir Saulės, vadinama **Jaunatimi**, kai kitoje Žemės pusėje – **Pilnatimi**. Tarpe šitų fazių yra dar dvi: **Priešpilis** ir **Delčia**. Fazę galite nustatyti ir patys: mintyse pridėkite pagaliuką. Kokią raidę – **p** ar **d** – gausite?

MĖNULIO FAZĖS

Jaunatis

Priešpilis

Pilnatis

Delčia

- Visą mėnesį stebėkite mėnulį. Kas vakarą, kai jis matomas, nupieškite jo formą arba nufotografuokite.
- Kiek dienų kokia mėnulio fazė buvo?
- Savo tyrimo duomenis palyginkite su kalendoriaus duomenimis.

Ką veikia... tamsa?

1. Ar teko stebėti tamsą? Prisiminkite, ką tada jautėte.

vaikščioja
nakčiai
užsimerkia

Ramutė Skučaitė
KAI KLAJOJA TAMSA

Tai tiesa.
Tikra tiesa –
Naktį
Vaikščioja Tamsa.

Glosto namą,
Glosto langą,
Ir namai
Staiga apanka...

Ne apanka!
Tik pavargę
Kiaurai nakčiai
Užsimerkia.

O Tamsa –
Iškart į mišką
Ir tenai
Užmigdo viską:

Eglę,
Vilką,
Žolę,
Uodą –
Ir miške
Atrodo juoda.

Kai kieme
Tamsa klajoja,
Netgi
Margis nebeloja!

Aš
Jos mačiusi nesu,
Nes tada
Per daug tamsu.

Bet
Kad vaikščioja
Tamsa –
Tai tiesa,
Tikra tiesa!

Iš knygos „Lopšinė ešeriukui“

Ką veikia?
užsimerkia
klajoja

Ką?
eglę
vilką
uodą

už
užmerkia
užmigdo

- Ką pajutote klausydami eilėraščio?
- Perskaitykite kūrinį keliais būdais:
 - tyliai, ramiai, paslaptingai,
 - šurpiai, grėsmingai.
- Kaip manote, kodėl eilėraštyje žodis „tamsa“ rašomas iš didžiosios raidės?
- Ką veikia Tamsa?

Tamsa klajoja, ...

2. Ką dar gali veikti tamsa? Įsivaizduokite vakarą, kai temsta, ir sugalvokite daugiau veiksmo žodžių.

Tamsa migdo, veja...

3. Panaudodami užsirašytus veiksmo žodžius sukurkite ir užrašykite mįslę arba eilėraštį apie tamsos klajones. Kokia jūsų kūrinyje tamsa – šurpi ar tyli, rami?

Para

1. Dramos būrelyje Rokas vaidino Žemę, o leva – Saulę. Rokas lėtai sukosi pats apie save ir kartu dideliu ratu apie levą. Panašiai ir Žemė juda sukdama apie save ir kartu apie Saulę.

- Pabandykite lėtai suktis vietoje.
- Lėtai sukitės apie save ir kartu judėkite dideliu ratu.

Tada apšviestoje pusėje būna diena, o neapšviestoje – naktis.

Kai tu į mane atsisuki, aš apšviečiu tave iš priekio, kai nusisuki – iš nugaros.

Kol Žemė apsisuka apie save vieną ratą, praeina viena para, tai yra diena ir naktis. Kol Žemė apkeliauja apie Saulę didžiuoju ratu, praeina vieni metai.

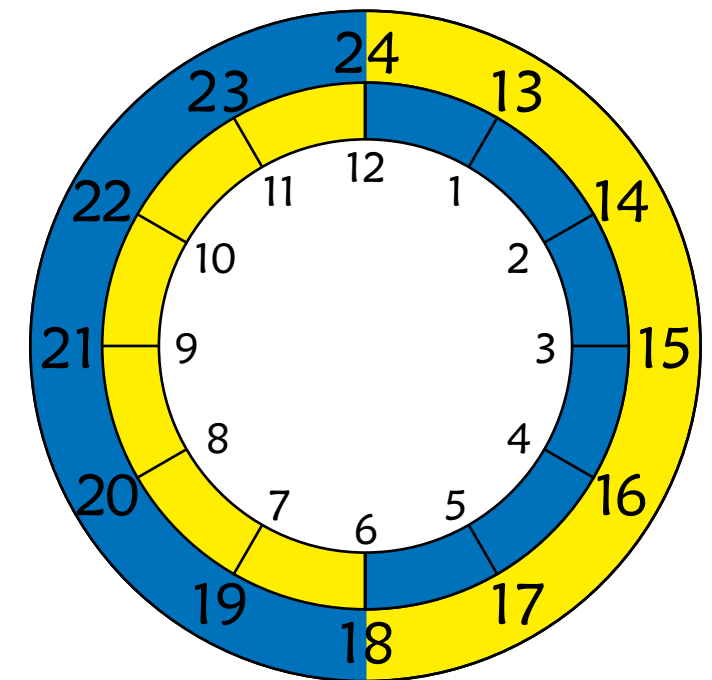
2. Sustokite po du ir suvaidinkite Saulę ir Žemę. Sukitės lėtai. Kai Žemę vaidinantis vaikas atsisuka į Saulę, pamažu kelkite rankas (prasideda diena). Kai Žemę vaidinantis vaikas ima nusisukti nuo Saulės, rankas pamažu nuleiskite (prasideda vakaras ir ateina naktis).

3. Paros laiką rodo laikrodis. Per parą trumpoji rodyklė prie to paties taško sustoja du kartus: pirmą kartą ji rodo nakties laiką, antrą – dienos.

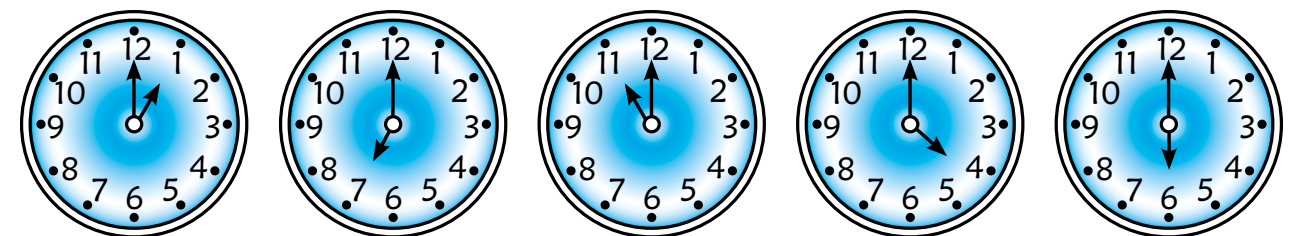
Para prasideda vidurnaktį, po 24 h.

– nakties metas
– dienos metas

- Kurią valandą pradeda švisti, tai yra prasideda rytas?
- Kurią valandą pradeda temti, tai yra prasideda vakaras?
- Ar visais metų laikais švisti ir temti pradeda tuo pačiu metu?
- Kuriuo metų laiku prašvinta anksčiau?
- Kuriuo metų laiku vėliau temsta?

4. Pasakykite laikrodžių rodomą nakties ir dienos laiką.

1 h naktį
13 h dieną

Lesson Fifteen: Halloween

1. Look. What holiday is it?

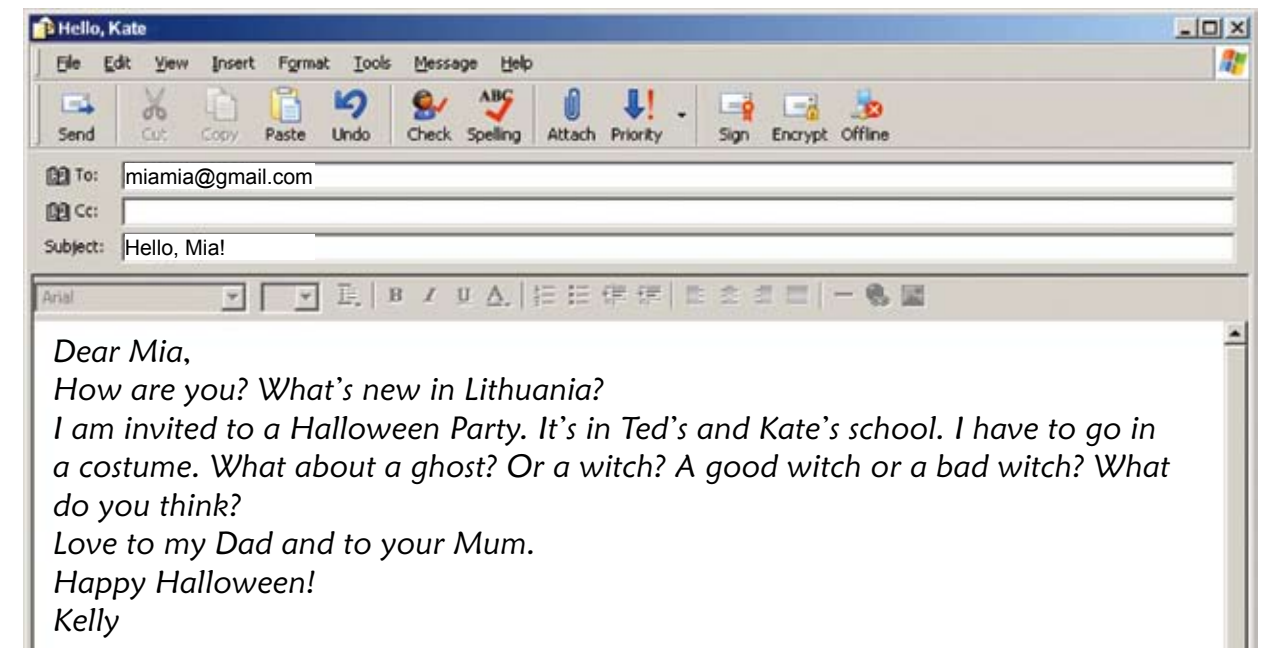

2. Listen and read. Who lives in the haunted house?

A HAUNTED HOUSE

3. Listen and read.

4. Make. Can you make a Jack-o'-lantern?

Step One

Step Two

Step Three

Step Four

Step Five

Step Six

Išmokome

Žodžius, susijusius su Helovinu:
a haunted house, a ghost,
a pumpkin, a skeleton, spiders, a witch, a broom, a bat.
 Pasigaminti žibintą iš moliūgo.

Popierinis žibintas

Žmogui saugu ir patogiu gyventi šviesoje. Įvairūs šviestuvai ir žibintai ne tik apšviečia aplinką, bet ir ją papuošia. Tik apsidairykite!

Ką jums primena šie žibintai? Kokių žibintų esate matę?

Pasidarykite popierinį žibintą.

Jums prireiks:
puskartonio, žirklių,
klijų, žvakutės su gaubtu.

- Puskartonio lapą sulankstykite armonikėle kaip vėduoklę.

- Iškarpykite skylių. Iškleiskite ir suklijuokite kaip cilindrą.
- Uždekite žvakutę su gaubtu ir įstatykite į cilindro vidų. Jei reikia, paprašykite mokytojo pagalbos.

Žibintai iš moliūgų

- Jeigu išskobtumėte moliūgą, išraižytumėte jo paviršių ir apšviestumėte iš vidaus, moliūgas pavirstų žibintu.
- Kuo jis įdomus? Kodėl jums patinka arba nepatinka?

Kaip pasikeitė jūsų klasė apšvietus ją pačių sukurtais žibintais?

Tokie ir panašūs žibintai gali skristi kaip kokie jonvabaliai ir šviesti tolumoje lyg žvaigždės. Ar teko matyti?

Nakties muzika

50

51

Išmokite lietuvių dainą.

ANT EŽERĖLIO

Ant ežerėlio, ant ežerėlio,
Ant ežerėlio plaukia laivelis.

Tame laively, tame laively,
Tame laively sėdi mergelė.

Sėdi mergelė, sėdi mergelė,
Sėdi mergelė ir gailiai verk.

Nėr man tėvelio, nėr man tėvelio,
Nėr man tėvelio dalelei skirt.

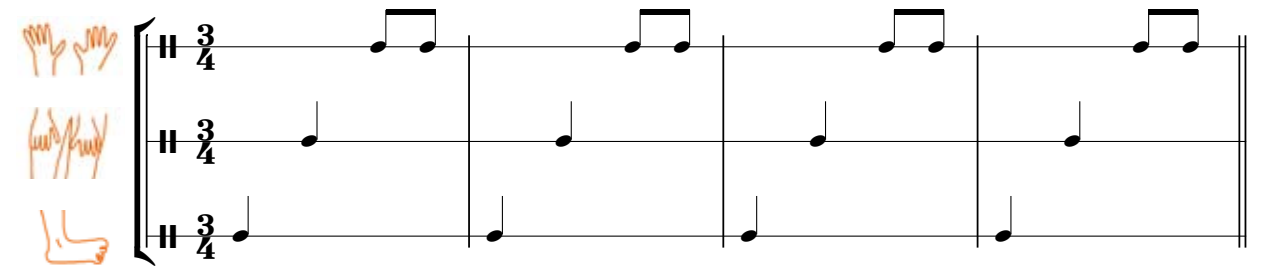
Nėr man motulės, nėr man motulės,
Nėr man motulės kraiteliui kraut.

Mėnuo tėvelis, mėnuo tėvelis,
Mėnuo tėvelis dalelei skirt.

Saulė motulė, saulė motulė,
Saulė motulė kraiteliui kraut.

Pritarkite dainelei:

52

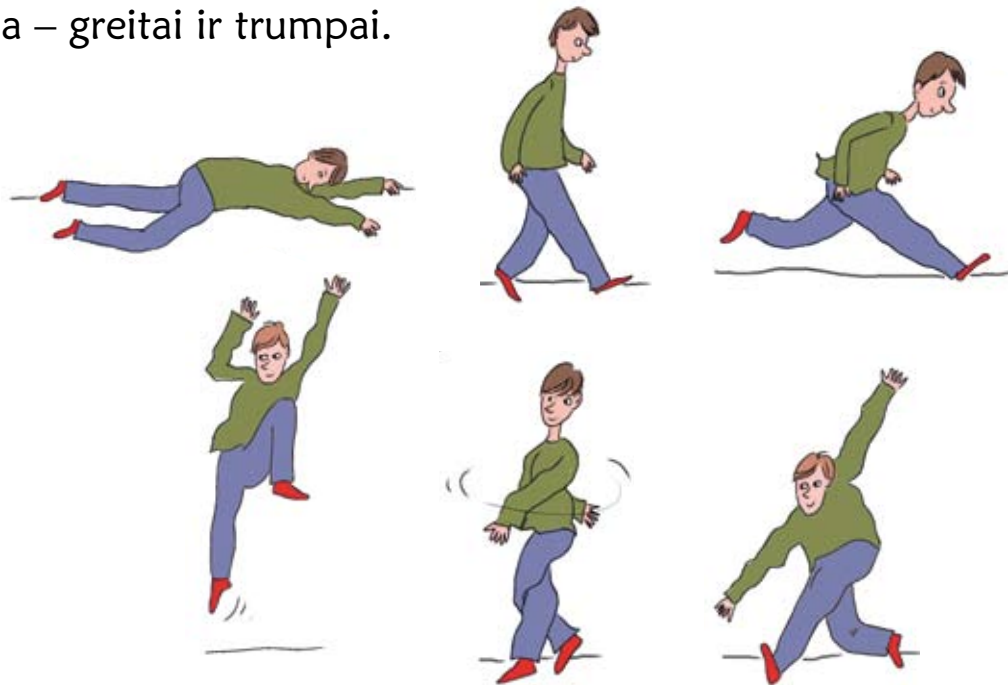
Paklausykite kūrinio ištraukos ir apibūdinkite
muzikos nuotaiką.

Noktiurnas – lyrinis svajingas
instrumentinis kūrinys.

Šokis ir laikas (tempas)

Laikas šokyje – tai judėjimo greitis ir trukmė. Judėjimo greitis šokant vadinamas **tempu**. Tempas gali būti greitas, lėtas ir vidutinis. Iš pradžių judesius galima atlikti lėtai, tada tempą greitinti ir sustoti. Galima pradėti šokti labai greitai, paskui judesius lėtinti ir visai sustoti. Galima judėti greitai, sustoti, vėl greitai, ir vėl sustoti. Sustojimas ir nejudėjimas šokyje vadinamas **pauze**. Galima judėti labai lėtai ir labai ilgai, o galima – greitai ir trumpai.

- Kiekvienas sugalvokite judesių seką, kurią sudarytų greitas bėgimas, lėtas šliaužimas, trumpas šuoliukas, pauzė, greitas apsisukimas, ilgas tūpimas. Judesius sudėliokite kaip norite.
- Atlikite sugalvotą judesių seką kartu su draugu.
- Paklauskite draugų, kurie stebės jūsų pasirodymą, kokių skirtumų ir kokių panašumų buvo jūsų sugalvotose sekose.

- Sugalvokite kokį nors judesį ir atlikite jį pradžioje labai lėtai, tada jo atlikimo tempą greitinkite ir sustokite.

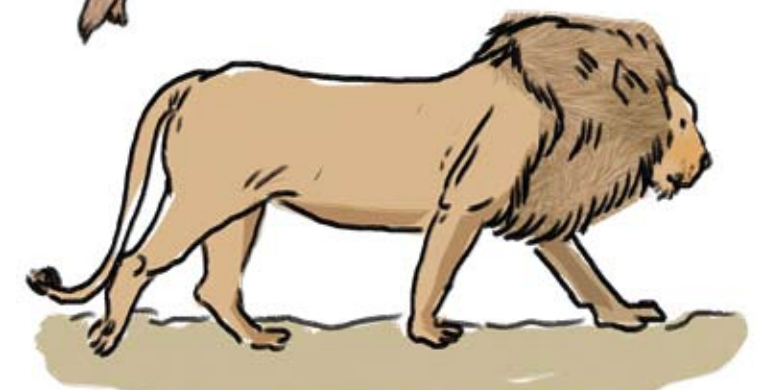
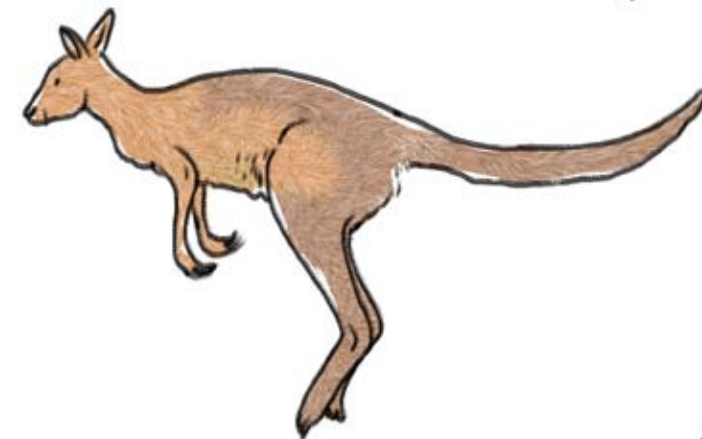
- Paskui darykite atvirkščiai: pradžioje judesį atlikite labai greitai, tada lėtinkite ir visai sustokite.

Įsiminkite žodžius: **tempas, pauzė**.

Šokant svarbu prisiderinti prie muzikos tempo. Muzikos tempas gali būti greitas, lėtas ar vidutinis.

- Paklausykite muzikos (pavyzdžiui, Modesto Musorgskio „Kamanės skridimo“, Kamilio Sen Sanso ištraukos „Vėžlys“ iš „Žvėrių karnavalo“, Edvardo Grygo ištraukos „Kalnų karaliaus oloje“ iš „Pero Giunto“).
- Pagalvokite, kokius judesius ir koku tempu galima atlikti pagal skambančią muziką, atlikite juos vienas ar su draugu.

- Pašokite ratelius „Aš dailus bernelis“, „Šiaudų batai“.
- Pagalvokite ir pasakykite, koks šių ratelių tempas.
- Pasvarstykite su draugais, koku tempu jums smagiausia šokti. Kodėl?

Saulės užtemimas

Ieva gerai prisimena tą ypatingą vasaros rytą. Pabudo kaip visuomet linksma. Švietė saulė, pro atvirą langą dvelkė malonus vėjelis. Girdėjo, kaip mama virtuvėje ruošia pusryčius. Ji netrukus išeis į darbą, o tėtis išeina dar anksčiau. Ieva pagalvojo, ką šiandien reikės veikti. Ji išeis į kiemą, paskaitys, papieš, truputį pažais su lėlėmis. Viskas bus kaip visuomet...

Bet pradėjusi žaisti Ieva pajuto, kad kažkas aplinkui pasikeitė – kambaryje pritemo. Ieva pažvelgė pro langą. Gal ateina audra, gal dangų užgulė debesys? Ne, dangus giedras, tik vienas kitas baltas debesėlis. Darėsi nejauku. Ievą nustebino pradėjęs pratisai kaukti kaimynų šuo. „Ir paukščių nesigirdi“, – pagalvojo Ieva. O kambaryje vis labiau temo. „Ką daryti? Gal paskambinti mamai?“ Pakėlusį ragelį ji skubiai surinko atmintinai žinomą mamos telefono numerį. Ragelyje pasigirdo ilgi garsai: pyp – pyp – pyp – pyp... „Kodėl mama taip ilgai neatsako?“

– Klausau! – staiga pasigirdo storas vyriškas balsas. Ieva visai sutriko.

– Mama!

– Kokia mama? Ne čia skambini... – piktokai pasakė vyras ir išjungė telefoną.

Ievos akys pilnos ašarų, o prietema didėja. Mergaitė užsidega šviesą. Staiga suskamba telefonas, Ieva net krūpteli. Pakėlusį ragelį ji tylėdama klausosi.

– Alio! Ieva, ar tu girdi mane? – Ievai per visą kūną perėjo gerumo banga – ji atpažino mamos balsą.

– Taip, mama, girdžiu! Aš labai išsigandau, visur taip sutemo, aš norėjau tau paskambinti, bet atsiliepė kažkoks vyras...

– Ieva, nepasakiau tau iš ryto, kad šiandien Saulės užtemimas.

– Kas?

– Saulės užtemimas. Mėnulis Žemei užstoja Saulę. Ar apie tai dar nesimokėt? Tikrai nėra ko bijoti...

„Aha, – tarė sau Ieva, padėjusi telefono ragelį. – Juk mokėmės apie Saulės užtemimą. Tai įdomus gamtos reiškinys. Jį stebint jokių būdu negalima į Saulę žiūrėti plika akimi.“ Ieva susirado mamos akinius tamsiais stiklais. Pažvelgusi į dangų ji gerai matė Mėnulio kontūrus ir švytintį Saulės pjautuvą, kuris pamažu didėjo. „Ir ko aš čia išsigandau? – stebėjosi savimi Ieva. – Gal iš baimės suklydau ir spausdama mamos numerį?“

- Kaip paaiškintumėt jaunesniam broliui ar seseriai, kas yra Saulės užtemimas ir ar reikia jo bijoti?
- Kai Ieva nesuprato, kas darosi, ji išsigando, o kai mama paaiškino – susidomėjo. Kodėl taip atsitiko?
- Ar teko matyti Saulės užtemimą? Jeigu teko, ar prisimenate, ką jautėte?
- Pagalvokime, kaip galėjo jaustis per Saulės užtemimą žmonės gilioje senovėje, kai dar nebuvo žinoma, jog tai tik Mėnulis užstoja Saulę.